

FILOZOFIA, NAUKA, ŚWIATOPOGLĄD

(Pytania i odpowiedzi)

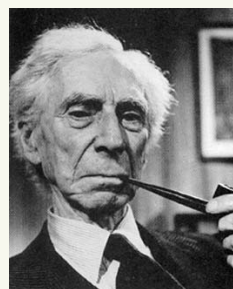
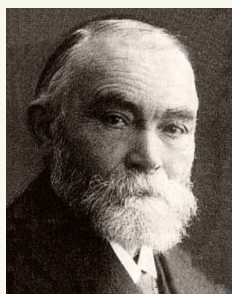
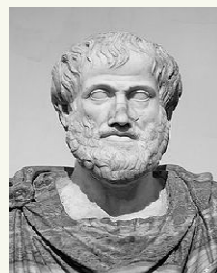
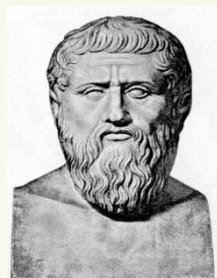
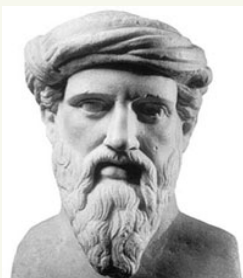
Pytanie 1:

Czy potrafisz wymienić **pięciu filozofów**, którzy zajmowali się także naukami ścisłymi?

Ewentualnie **na odwrót**:

Wybitnych naukowców (matematyków, logików, fizyków...), którzy zajmowali się filozofią?

Matematycy, logicy, informatycy, a jednocześnie **FILOZOFOWIE**

Czym jest **FILOZOFIA** ?

(objaśnienie ogólne i potoczne)

Filozofią nazywa się

Ogół rozmyślań, nie zawsze naukowych, nad naturą człowieka, strukturą świata, istotą wiedzy i innymi kwestiami podstawowymi (choć wysoce ogólnymi)

- **Czym jest prawda?**
- **Jak jest zbudowany świat?**
- **Jaki sens ma ludzkie życie?**
- **Co to znaczy „być szczęśliwym” ?**

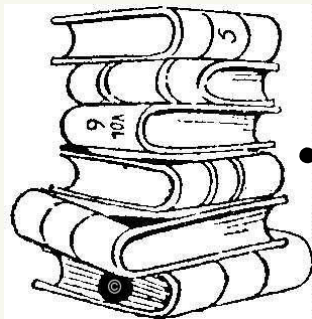
Czym jest **FILOZOFIA** ?

(objaśnienie historyczne)

Na filozofię składa się

Ogół teorii tzw. wielkich filozofów (np. Arystotelesa, Kartezjusza, Kanta), które powstawały od starożytności po współczesność, a dotyczą świata, człowieka i ludzkiej kultury (np. wiedzy i sztuki).

Krótko: *jest to zawartość podręczników historii filozofii.*

Przykładowe teorie

- ✓ *idealizm Platona*
- ✓ *hylemorfizm Arystotelesa*
- ✓ *dualizm Kartezjusza*
- ✓ *monadologia Leibniza*
- ✓ *falsyfikacjonizm Poppera*

Próba wstępnej oceny **FILOZOFII**

Pytanie 2:

Które **określenia filozofii** bardziej do Ciebie przemawiają:

A1) **Droga do mądrości**, czy może

A2) **Droga donikąd** ?

B1) **Pełnoprawna nauka**, czy może

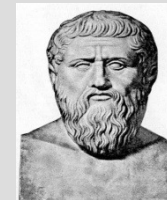
B2) **Dziedzina jałowych spekulacji** ?

Czym jest **FILOZOFIA** ?

(wg. samych filozofów)

- **Według starożytnych Greków**

*filozofia to tyle co umiłowanie mądrości
i droga ku niej (fileo – miłuję, sofia – mądrość).*

- **Według Kartezjusza**

*filozofia to czysto rozumowe poszukiwanie wiedzy
bezwzględnie pewnej.*

- **Według neopozytywistów**

*filozofia to (tylko) pewna interpretacja wyników **nauki**.*

- **Według L. Wittgensteina**

*filozofia to wyraz **opętania** umysłu przez złudzenia
lingwistyczne.*

Działy filozofii – ONTOLOGIA

Pytanie 3:

Czym zajmuje się **ontologia**?

Ćwiczenie-wskazówka:

Uzupełnij następujący ciąg pojęć:

Jan Kowalski --- mężczyzna --- człowiek --- ssak --- istota żywa ---- .....

Przykład-wskazówka:

$\forall x \forall P \sim [P(x) \wedge \sim P(x)]$

Działy filozofii – ONTOLOGIA

Pytanie 3:

Czym zajmuje się **ontologia**?

Odpowiedź:

Ontologia, zwana inaczej teorią bytu lub metafizyką, zajmuje się najbardziej ogólnymi własnościami wszelkich bytów (obiektów) lub bardzo szerokich klas bytów (jak np. cielesne czy umysłowe).

▪ **Pojęcia** ontologiczne:

Byt = to co jest (gr. *to on*)

Substancja = coś, co ma pewne *cechy*; może znajdować się w pewnym *stanie*; może pozostawać w pewnym *stosunku* do innych substancji...

Byt = materia + forma (wg. arystotelików)

Byt prawdziwy $\neq$ zjawisko (wg. platoników)

▪ **Prawa** onto(logiczne):

tożsamości, niesprzeczności, wyłączonego środka, przyczynowości...

Działy filozofii – EPISTEMOLOGIA

Pytanie 4:

Czym zajmuje się **epistemologia**?

Ćwiczenie-wskazówka:

Każdy zbieżny ciąg liczbowy jest ograniczony.

Ziemia wiruje wokół własnej osi.

Czy i dlaczego obydwa powyższe zdania są prawdziwe?

Działy filozofii – EPISTEMOLOGIA

Pytanie 4:

Czym zajmuje się **epistemologia**?

Odpowiedź:

Epistemologia, zwana inaczej teorią poznania, jest najbardziej ogólną nauką o metodach zdobywania i uzasadniania wiedzy, a także związanych z tymi metodami normach i ograniczeniach.

▪ Główne zagadnienia:

- zagadnienie prawdziwości (*na czym polega prawdziwość sądów?*)
- zagadnienie źródeł poznania (*jak poznajemy?*)
- zagadnienie granic poznania (*co możemy poznać?*)

Działy filozofii – AKSJOLOGIA

Pytanie 5:

Czym zajmuje się **aksjologia**?

Ćwiczenie-wskazówka:

Przypisz wagi zadaniom zaplanowanym na najbliższy tydzień:

- Obejrzeć kolejny odcinek „M jak miłość”.
- Przygotować się do seminarium dyplomowego.
- Odwiedzić w szpitalu chorego kuzyna.
- Pójść do spowiedzi.
- Przeczytać tekst na zajęcia z przedmiotu filozoficznego.

Działy filozofii – AKSJOLOGIA

Pytanie 5:

Czym zajmuje się **aksjologia**?

Odpowiedź:

Aksjologia, zwana inaczej teorią wartości, bada naczelne wartości (zarówno pozytywne, jak i negatywne), zgodnie z którymi ludzie rozumują, postępują, oceniają innych, ustosunkowują się do wytworów kultury etc.

▪ Dwa główne działy:

- etyka (*co jest dobre, a co złe?, co jest najważniejsze?...*)
- estetyka (*co to jest piękno? czym jest dzieło sztuki?*)

Przykładowe filozoficzne TEZY

Ontologiczna zasada niesprzeczności:

„Nie jest możliwe, aby dany przedmiot, w danej chwili, wykazywał jakąś cechę i jej zaprzeczenie zarazem”

$$\neg(p \wedge \neg p).$$

Krótko: „każdy byt jest niesprzeczny”.

Epistemologiczna definicja prawdziwości (jedna z kilku):

„Prawdziwość sądów polega na ich zgodności z rzeczywistością”.

Aksjologiczna teza racjonalizmu:

„Naczelną powinnością człowieka jest dążenie do dobrze uzasadnionej wiedzy, m.in. poprzez uprawianie nauk”

Krótko: „wiedza jest wartością naczelną”.

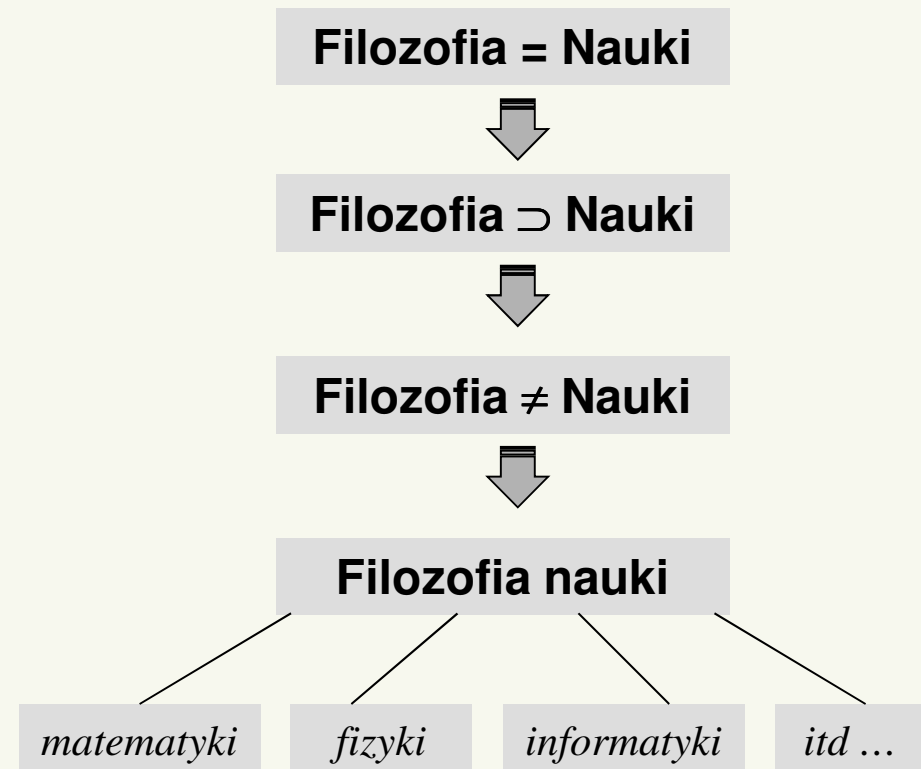

Filozofia a nauki SZCZEGÓŁOWE

Filozofia różni się od nauk szczegółowych, BO:

- *bo jej pojęcia są ogólniejsze i bardziej abstrakcyjne niż pojęcia nauk konkretnych.*
- *bo analizuje i ocenia metody nauk szczegółowych.*
- *bo stanowi niekiedy płaszczyznę syntezy wyników nauk szczegółowych.*

✓ *Z historii kultury znamy proces „wychodzenia” nauk z filozofii*

Filozofia a ŚWIATOPOGŁĄD

Związek filozofii ze światopoglądem jest bardzo silny, choć bywa różnie określany:

- 1) Filozofia jako próba zbudowania całościowego, racjonalnego **poglądu na świat**.
- 2) Światopogląd jako tzw. „**mała filozofia**” konkretnego człowieka.
- 3) Światopogląd jako pewne **zjawisko społeczne**, które może przerodzić się w dojrzały system filozoficzny.
(inaczej: światopogląd jako **wstęp do filozofii** uprawianej systematycznie)

O przydatności filozofii

fragmenty dyskusji blogowej

Wpis z dn. 1.03.2012, blog Cafe Aleph (<http://blog.marciszewski.eu>), 17 komentarzy

Zagajenie dyskusji

- Zgodnie z poglądem **skrajnie negatywnym** filozofia stanowi nic-nie-znaczący, a więc zbędny, **dodatek** do działalności konkretnej.

(Za filozoficznego patrona tego rodzaju poglądów uznaje się Ludwika Wittgensteina – twierdzącego wprost (w tzw. drugim okresie swoich dociekań), że filozofia to nic innego jak wyraz opętania umysłu przez złudzenia lingwistyczne (czyli używanie słów niezgodnie z ich konkretnym przeznaczeniem)).

- Zgodnie z poglądem **skrajnie pozytywnym** filozofia stanowi wyraz **mądrości**, której źródła tkwią w głębokim namyśle nad światem, człowiekiem i sytuacją człowieka w świecie; ale także w znajomości wielkich systemów filozoficznych, które powstawały od starożytności po współczesność.

(Za filozoficznych mędrców uznaje się tzw. wielkich filozofów, których dzieła weszły na trwałe do ludzkiej kultury (Platona, Kartezjusza, Kanta itd.))

O przydatności filozofii (1)

Witold Marciszewski (redaktor):

Co się tyczy mojego poglądu na wartość filozofii, to sędzę, że jest ona organem wbudowanym w umysł każdego człowieka i uniknąć się jej nie da. Można na jej temat nie rozprawiać, ale wciąż się ją zakłada w poglądach naukowych i potocznych, w wielkich i małych decyzjach.

Paweł Bielicki (student):

Po przeczytaniu tekstu „Filozofia i jej historia wobec nauk szczegółowych”, muszę zwrócić trochę honoru filozofom, gdyż początkowo bez zastanawiania się nad budową świata nie byłoby innych nauk, jak chociażby pięknej królowej matematyki. Aczkolwiek choć dziś, po tylu wiekach rozważań, gdy nauki szczegółowe przerosły filozofię i wydaje się, że mogą same „ciągnąć myśl poznawczą człowieka”, to moim zdaniem bez filozofii daleko by nie zaszły. Jest jeszcze potrzebne, by człowiek zastanawiał się nad sensem, tego co robi.

Paweł Stacewicz (redaktor):

...filozofia może się przydać tam, gdzie nauka (szczegółowa) napotyka trudność. Byłaby tym dla nauki, czym jest świadomość dla rutynowych działań człowieka. Gdy rutynowe i bezrefleksyjne sposoby rozwiązywania problemów (nawet tych codziennych) zawodzą, świadomość włącza się i zaczyna generować – zrazu chaotyczne, ale potem coraz bardziej uporządkowane – próby rozwiązań. Bez świadomości człowiek byłby automatem. Bez filozofii – mieszczącej w sobie znajomość istoty pewnych pojęć naukowych i ich pochodzenia – uprawianie nauki mogłoby być (piszę w trybie warunkowym, bo tego nie przesądzam) działalnością zautomatyzowaną.

O przydatności filozofii (2)

CyRyL (student):

...filozofia ma ogromny wpływ na niektóre obszary ludzkich działań. Nie tylko kierunkuje je, ale również całkowicie ogranicza.

Agnieszka Sierzputowska (studentka):

Wielu znanych filozofów było matematykami, z których prac korzystały w kolejnych epokach całe pokolenia „ściśłych” matematyków. Moim zdaniem działo się tak dlatego, że ludzie ci poszukiwali jakiejś prawdy o świecie, chcieli ją poznać i zrozumieć, jakie prawa rządzą naturą. To właśnie ta ciekawość świata pchała ich do zadawania wielu pytań i snucia rozważań, które potem stawały się inspiracją dla innych.

Cogito (student):

Czym się różni filozofia od po prostu myślenia? Gdzie leży granica między myśleniem, a filozofią? Przecież praktycznie do każdego ważnego odkrycia w matematyce czy innych naukach ścisłych ludzie dochodzili poprzez snucie różnych teorii, rozważanie ich, a następnie opisywanie. Czy wszyscy z nich byli filozofami i to filozofii można przypisać te osiągnięcia? Czy jeśli będę zastanawiał się nad czymś wyjątkowo długo to zostanę filozofem?

O przydatności filozofii (3)

tpsa (student):

...„nieoznaczoność”, „nieokreśloność” i „niekonstruktywność” filozofii powoduje, że uważam za przydatną wyłącznie filozofię starożytną (głównie za silny związek z pozostałymi ścisłymi naukami). W chwili obecnej wg. mnie sami filozofowie nie są w stanie określić zakresu dziedziny i obszaru rozważań filozoficznych (rozważania o wszystkim, co można rozważać, uznaję za mało produktywne), co świadczy o przytłoczeniu filozofii przez postęp technologiczny/cywilizacyjny.

Witold Marciszewski (redaktor):

Drogę obecnemu pojmowaniu filozofii uTORował Immanuel Kant, rzucając myśl, że są takie pojęcia i sądy, których nie da się wyprowadzić z doświadczenia zmysłowego, są zaś one (1) konieczne do uprawiania opartych na tym doświadczeniu nauk empirycznych, a przy tym są (2) uniwersalne, to znaczy nie mieszczą się w jednej nauce, lecz mają zastosowanie we wszystkich lub wielu.

Paweł Stacewicz (cytując B. Russela) :

„Podsumujmy zatem nasze rozważania o wartości filozofii. Filozofię należy studiować nie przez wzgląd na jakieś ostateczne odpowiedzi na stawiane przez nią pytania, skoro z reguły nie wiemy, które z takich ostatecznych odpowiedzi są prawdziwe, a raczej przez wzgląd na same te pytania; one to bowiem rozwijają nasze pojęcie o tym, co jest możliwe, wzbogacają naszą intelektualną wyobraźnię i zmniejszają dogmatyczną pewność siebie, która nie pozwala umysłowi spekulować”.

Co warto przeczytać w **CAFE ALEPH ?**

Dyskusje (i towarzyszące im komentarze)

- *O przydatności filozofii*
- *Nauka a światopogląd*
- *Świato-ogląd i światopogląd*

Teksty (na stronie przedmiotu, w serwisie „Filozofia nauki”)

- *Filozofia i jej historia wobec nauk szczegółowych*
- *Informatyka a filozofia*